herpy

PILGIFTFROSKER

Brazilian Poison Frog

Ranitomeya vanzolinii

Ranitomeya vanzolinii er en liten, dagaktiv pilgiftfrosk på 17-19 mm fra vestlige Amazonas. Den lever i trærne og oppdretter yngelen i vann som samler seg i bromelier. Hunnen fôrer rumpetrollene med ubefruktede egg.

Familie: Dendrobatidae Tidligere navn: *Dendrobates vanzolinii*

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**17-19 mm** snute-kloakk-lengde
Levealder	**5-6 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Trelevende**
Biotop	**Regnskog og fjellskog**
Hudgift i naturen	**Mild**
Hudgift i fangenskap	**Ingen** Oppdrettede dyr. Viltfangede dyr kan beholde giften lenge
Vanskelighetsgrad	**Øvet**

STELL

Min. terrarium	**40 × 40 × 40 cm** L × B × H for 2 voksne dyr
Temperatur, dag	**23-26 °C**
Temperatur, natt	**19-23 °C**
Luftfuktighet	**70-100 %**
Vann	**Vannskål** dybde 1-2 cm
UVB	**Valgfritt**
Kosthold	**Små leddyr (spretthaler, bananfluer)**
Holdes	**Parvis eller i gruppe**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Utvikling	**Rumpetrollene bæres til vann**
Egglegging	**I bladkar (f.eks. bromeliaer)**
Egg per legging	**1-6**
Klekking	**10-14 dager**
Larvetid	**60-80 dager** fra klekking til metamorfose
Larvefôr	**Ferdigfôr og ubefruktede egg fra hunnen**
Yngelpleie	**Bærer rumpetrollene og fôrer rumpetrollene med egg**

VERN OG PAPIRER

CITES	**Liste II**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Ranitomeya vanzolinii er en av de små pilgiftfroskene i slekten *Ranitomeya*. Voksne dyr måler 17-19 mm fra snute til kloakk. Arten ble beskrevet i 1982 av Charles Myers, opprinnelig i slekten *Dendrobates*, og står fortsatt i eldre litteratur som *Dendrobates vanzolinii*. Det vitenskapelige navnet hedrer den brasilianske herpetologen Paulo Vanzolini.

Opplysninger om farger, lokale former og kjønnsforskjeller er sparsomme. For slekten gjelder at hunnene som regel er litt større og kraftigere enn hannene, men kjønnet er vanskelig å avgjøre ut fra utseendet alene. Hannens rop er en trillende, sirisslignende lyd som tiltrekker hunnen i yngletiden.

Hudgiften hos pilgiftfrosker stammer fra føden: de tar opp giftstoffer fra små leddyr i naturen. Viltfangede dyr av slekten skiller ut små mengder giftstoffer i hudsekretet og regnes som mildt giftige. Oppdrettede dyr får ikke de giftige byttedyrene og er uten gift. Giftigheten er ikke målt for akkurat denne arten, så vurderingen bygger på slekten. Vask hendene etter arbeid i

terrariet.

Arten er sjenert og vanskelig å få se i et sparsomt innredet terrarium, men med tett beplantning og mange skjulesteder viser den seg oftere. Den parer seg i monogame par og tar seg av yngelen, og det gjør den til en spennende art å avle.

Les mer: Kjøp av dyr: oppdrett, viltfangst og transport

Utbredelse og leveområde

Ranitomeya vanzolinii lever i vestlige Amazonas, i Brasil og Peru. I Brasil er den kjent fra Acre og vestlige Amazonas, blant annet fra nedbørfeltet til elven Juruá med vernede områder som Serra do Divisor og Alto Juruá. Typelokaliteten er Pôrto Walter ved Rio Juruá i Acre. I Peru finnes den i den østlige delen av landet langs grensen mot Brasil. Nesten alle registrerte funn ligger i Brasil, resten i Peru.

Det finnes rapporter om at arten muligens også finnes i Bolivia, men det er ikke bekreftet, og Bolivia er derfor ikke tatt med på kartet. Arten har et stort utbredelsesområde, og en stor del av det er fortsatt intakt skog.

> **Naturlig utbredelse:** Brasil og Peru.

LEVEOMRÅDE

Ranitomeya vanzolinii lever i fuktig lavlandsregnskog og i skog på de lavere fjellskråningene opp mot tåkeskogen, fra omtrent 300 til 1.280 m over havet. Den foretrekker skog med bambus og bromelier, fordi de danner små vannsamlinger i bladaksene, som frosken bruker til yngel.

Voksne dyr er hovedsakelig trelevende. De finnes oftest opptil 2 m over bakken og sjeldnere høyere oppe. Frosken er dagaktiv. Arten er knyttet til fuktig skog, og det er ikke dokumentert noen vinterhvile. Nøyaktige tall for temperatur og luftfuktighet i naturen er ikke funnet for arten.

Trusler er tap av leveområde til landbruk, kvegdrift og skogshogst. Arten samles også inn fra naturen til den internasjonale dyrehandelen.

Les mer: Luftfuktighet, sprøyting og ventilasjon

Stell

TERRARIET

Et par *Ranitomeya vanzolinii* trenger et terrarium på minst 40 × 40 × 40 cm, gjerne 50 × 50 × 50 cm. Frosken er trelevende og utnytter høyden, så et høyt terrarium med mange loddrette flater er bedre enn et lavt og bredt. Har du plass, så velg et større, fordi arten er sky, og fordi et stabilt klima er lettere å holde i et større terrarium.

Innred terrariet som en lysning i regnskogen. Nederst legges et dreneringslag av lavastein eller leca, oppå et bunnsubstrat av bark eller en fuktig, ikke-råtnende jordblanding og et tykt lag med løv. Legg til kraftige greiner, kork og mosekuler, så froskene har loddrette flater å bevege seg på. Plant tett med slyngplanter, mose og bromelier. Bromeliene fungerer som naturlige yngleplasser og gir skjul. Tett beplantning er avgjørende, fordi froskene ellers holder seg skjult.

Ventilasjonen skal sikre frisk luft uten å tørke ut terrariet, så en smal ventilasjonsstripe eller en nettåpning er nok. Et automatisk regnanlegg og en tåkemaskin anbefales. Terrariet må ikke stå i direkte sollys, fordi det kan overopphetes på kort tid. Unge dyr under omkring seks uker er skjøre og klarer seg best i en liten, enkel oppdrettsbeholder med fuktig mose og noen blader, så de lettere finner maten. Flytt dem til det store terrariet når de spiser godt og vokser.

TEMPERATUR

Dagtemperaturen skal ligge på 23-26 °C, og om natten senkes den med 3-4 °C til 19-23 °C. Svingningen over året skal være liten, 1-2 °C. Varmeplass er ikke nødvendig, og arten har ingen vinterdvale.

Ranitomeya vanzolinii tåler varme dårlig. Flere timer over omkring 29 °C kan være dødelig for små pilgiftfrosker. Belysningen varmer opp terrariet, så det ofte er noen grader varmere enn rommet, særlig om sommeren. Kontroller temperaturen med et termometer før dyrene flytter inn, og ha en plan for kjøling, for eksempel en liten vifte. Bruk LED-lys, og unngå glødepærer.

Les mer: Vinterdvale og årstider

LUFTFUKTIGHET OG DUSJING

Luftfuktigheten skal være 70-100 %. Morgen og kveld bør den ligge nær 100 %, og ved middagstid kan den falle til 70-75 %. Terrariet sprøytes daglig, helst morgen og kveld, med osmose- eller regnvann. Et automatisk tåkeanlegg som går et par ganger om dagen, gjør det lettere å holde et stabilt klima.

Froskene drikker ikke, men tar opp vann gjennom huden fra dråper på bladene og fra fuktige overflater, så et tørt terrarium stresser dem raskt. Faller fuktigheten lenge under 80 %, blir froskene mer skjult og går ned i vekt. Samtidig må ikke luften stå stille: det skal være en lett luftsirkulasjon, slik at det ikke oppstår mugg, og slik at bunnlaget ikke surner.

VANN OG VANNKVALITET

En vannskål er ikke nødvendig for de voksne dyrene, men er en fordel, og den kan være lav med 1-2 cm vann. Små vannreservoarer i form av filmbokser, små skåler eller bromelier er derimot viktige når du vil ha yngel, fordi paret legger egg og setter av rumpetroll der.

Bruk osmosevann eller regnvann til sprøyting og til rumpetrollenes vann. Vanlig springvann må avklores, og kalkholdig vann gir belegg på planter og glass og kan skade rumpetrollene. Skift vannet i vannskålen annenhver til hver tredje dag, og skyll den jevnlig, slik at det ikke samler seg bakterier. Amfibier tar opp stoffer gjennom huden, så bruk aldri rengjøringsmidler, såpe eller kjemikalier i terrariet. Vannbehandlingsmiddel til akvarier kan brukes etter anvisningen. Vannet trenger ikke å være varmere enn luften.

Les mer: Oppdrett av rumpetroll

LYS OG UVB

Lysbehovet for *Ranitomeya vanzolinii* er beskjedent. Frosken trenger nok lys til å se fôret sitt, og plantene trenger mer. En LED-belysning til planter eller et lysrør, tent 12-14 timer i døgnet, er passende. Gi nok lysstyrke til at bromelier og mose kan vokse, men sørg for skyggefulle områder.

UVB er ikke dokumentert som nødvendig for arten. En svak UVB-kilde kan brukes som tilskudd, så lenge det er mye skjul og skygge, men det er en mulighet og ikke et krav. Terrariet må ikke stå i direkte sollys.

Les mer: Lys og UVB

FÔRING

Ranitomeya vanzolinii lever av små, levende leddyr: bananfluer, spretthaler, små tropiske bænkebitere og nyklekte siklader. Små dyr krever små fôrdyr. Fôrdyrene må kunne få plass i froskens munn, og de små froskene trenger en jevn tilgang på svært smått fôr. I naturen spiser arten blant annet maur og midd.

Fôr unge dyr hver dag og voksne dyr annenhver dag, eller daglig hvis de er sjenerte. Gi så mye at det er spist før neste fôring. Antallet fôrdyr avhenger av froskens størrelse; en liten frosk skal ha mange små dyr heller enn få store. Pudre fôret med et kalk- og vitaminpreparat med D3 ved hver fôring, og bruk et multivitaminpreparat én gang i uken.

Start fôrkulturer før dyrene flytter inn: bananfluer og spretthaler er lette å dyrke og krever noen få minutters arbeid annenhver uke. Plantelevende småinsekter som bladlus kan være et godt supplement, men gi ikke maur fra hagen, og gi aldri insekter som kan være sprøytet. Pass på overfôring: en lett rund mage er bra, en svært hoven er det ikke.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

Ranitomeya vanzolinii er dagaktiv, men sjenert. I et tett beplantet terrarium med mange skjulesteder viser den seg oftere enn i et sparsomt innredet. Frosken har et trillende rop, som mest høres om morgenen og kvelden. Hannen roper på hunnen, som følger ham rundt.

Par er den sikreste holdformen, fordi arten danner monogame par og forsvarer territoriet sitt. Et par eller en trio av 1 hann og 2 hunner kan fungere i et terrarium på 40 × 40 × 40 cm. Starter du med ungdyr, så kjøp minst 4 for å være sikker på å få begge kjønn. Ikke hold arten sammen med andre *Ranitomeya*, fordi artene kan krysses. Hold bare én variant om gangen.

Frosker bør så vidt mulig ikke håndteres, fordi huden er tynn og mottakelig, og håndteringen stresser dem. Skal et dyr fanges, så bruk en ren, gjennomsiktig boks, og vask hendene etterpå. Vask også hendene før og etter arbeid i terrariet.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Kjønnet er vanskelig å avgjøre hos *Ranitomeya vanzolinii*. Hunnen er som regel litt større og kraftigere enn hannen, og hannen roper. Det sikreste tegnet er derfor at hannen roper, og at to dyr holder sammen og følger hverandre. Alder og størrelse ved kjønnsmodning er ikke dokumentert for arten. For slekten skjer det typisk i løpet av første til andre leveår.

Sørg for å få et par ved å starte med flere ungdyr og la dem vokse opp sammen. Når to dyr holder sammen og yngler, kan de andre flyttes.

PARRING

Paringen utløses av stabile forhold: høy fuktighet, regelmessig sprøyting og rikelig med mat. Hannen roper, og hunnen følger ham rundt mens hun nusser og skyver ham bort til en egnet yngleplass. Pilgiftfrosker har ikke egentlig amplexus. Ser du to dyr som klamrer seg til hverandre, er det oftest to av samme kjønn i en reviskamp.

Arten danner et monogamt par i yngletiden. Sett dyrene sammen i et terrarium med flere yngleplasser, og la dem være i fred. Fuktige perioder med daglig sprøyting virker som regntid og gir ofte flere legginger.

EGG OG RUMPETROLL

Eggene legges i bladkarene til bromelier eller i små vannfylte beholdere. I terrariet tilbys filmbokser, små skåler eller bromelier som yngleplasser. Boksene settes loddrett eller svakt skrått, slik at de holder litt vann. Det legges typisk 1-6 egg per legging, og eggene klekkes etter 10-14 dager.

Når eggene klekkes, bærer hannen rumpetrollene til et lite vannreservoar, hvor de utvikles hver for seg. Hunnen legger deretter ubefruktede egg i samme vann, som rumpetrollet spiser. Vannet i en bromelie inneholder nesten ingen føde, så fôreggene er rumpetrollets viktigste kilde i naturen.

I terrariet kan rumpetrollene også klare seg på ferdigfôr: et fint pulverfôr til akvariefisk, algetabletter eller en gel til rumpetroll, i små mengder. Hold dem hver for seg i små beholdere med noen centimeter osmosevann, et blad av tropisk mandeltre og en plantestilk. Ta ut fôrrester, og skift to tredjedeler av vannet annenhver til hver tredje dag. Vannet bør holdes på omtrent 22-26 °C.

METAMORFOSE

Eggene klekkes etter 10-14 dager ved omkring 24 °C og høy fuktighet. Larvetiden er ikke dokumentert for *Ranitomeya vanzolinii*; regn med omkring 60-80 dager som hos den nære slektningen *Ranitomeya variabilis*.

Når forbeina kommer fram, må rumpetrollet kunne komme seg på land. Senk vannstanden til noen få cm, legg en stein eller et blad som rampe, og sørg for fuktige gjemmesteder, f.eks. mose. Den nyforvandlede frosken lever av resten av halen i noen dager og spiser ikke i starten, så la den være, og vent med å fôre de første dagene.

OPPDRETT AV UNGER

De nyomvandlede ungene er svært små. De skal ha en liten, enkel beholder med fuktig mose, blader og svært høy fuktighet, der fôret er samlet, slik at de lettere finner det. Fôr dem daglig med de minste fôrdyrene: spretthaler og nyklekte bananfluer. Tilsett kalk og vitaminer.

Unger kan flyttes til et større terrarium når de er omtrent seks uker og spiser godt. Sett ikke for mange unger sammen i et lite terrarium. Følg med på veksten, og sorter dyrene hvis noen blir akterutseilt. Når parene er dannet, bør de flyttes hver for seg.

Helse og vanlige feil

Typiske problemer og feil i stellet:

- For lav luftfuktighet: huden blir matt og tørr, og froskene gjemmer seg. Sprøyt oftere og kontroller fuktigheten med et hygrometer.
- Overoppheting: temperaturer over omtrent 29 °C i flere timer kan være dødelige. Flytt terrariet, og kjøl det ned.
- Dårlig ernæring: uten kalk og vitaminer oppstår det skjelettskader og dårlig vekst. Pudre fôret.
- Hudproblemer: røde, irriterte eller vatterte områder, særlig rundt kloakken og på innsiden av bakbeina, er tegn på infeksjon.
- Hyppig hudskifte, ballonglignende kropp, passivitet, hyperaktivitet, manglende matlyst eller avmagring er tegn på sykdom. Isoler dyret.

En frisk frosk har hel hud og en lett rund mage. Arter i slekten blir opptil 5-6 år i fangenskap; for selve arten er levealderen ikke dokumentert. Er dyret sykt, så isoler det og kontakt en veterinær med kunnskap om amfibier.

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.